

Євгенія Макаренко
Микола Рыжков

ТЕНДЕНЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СУЧАСНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

STRESZCZENIE

Artykuł prezentuje koncepcyjne podstawy współpracy Ukrainy z Europą, które są oparte na polityce determinującej wsparcie nadrzędności prawa i wzmocnienia demokracji jako podstawy stosunków między Ukrainą a Zjednoczoną Europą.

Idea przynależności Ukrainy do Europy oznacza z jednej strony radykalny przełom historyczny losów tego państwa, z drugiej zaś jest określeniem drogi Ukrainy do Unii Europejskiej, biorąc pod uwagę, że jest ona państwem, które podlega zmianom, wzrasta jej znaczenie na arenie międzynarodowej, podejmuje partnerskie relacje z kluczowymi krajami świata. Rozszerzenie UE otwiera nowe możliwości i perspektywy wzrostów zależnie od przyjętej strategii eurointegracji Ukrainy.

TRENDS OF INFORMATION POLICY OF UKRAINE IN COMPARATIVE PERSPECTIVE

SUMMARY

In the article conceptual bases of collaboration of Ukraine are examined with Europe, which are based on a policy which determines support of supremacy of right and strengthening of democracy as bases of relations between Ukraine and incorporated Europe. The idea of European belonging of Ukraine means, from one side, the radical turn of historical fate of the state, from other is determination of the Ukrainian way to European community, taking into account that Ukraine is the state which changes, obtains reputation in the international area, take partner relationships with the key countries of the world. Expansion of Europe opens new possibilities and growings prospects of deepening of eurointegration strategy of Ukraine.

Майбутнє України пов'язане із запровадженням європейських стандартів суспільної демократії та наступним інтегруванням в європейські та євроатлантичні структури. Реалізація цієї стратегічної мети бачиться гарантією внутрішньої стабільності і сталого розвитку. Для цього потрібно подолати деформації, які все ще тримають Україну в межах так званого перехідного етапу. Без консолідації демократичних тенденцій неможливе закріплення перспектив в контексті становлення незалежності держави.

Принципи свободи слова, незалежності і плюралізму засобів масової інформації, захисту професійної діяльності журналістів в умовах глобалізованого інформаційного середовища дають реальну можливість суттєво поглибити співробітництво України з європейськими політичними інститутами. Саме на цьому шляху можливо досягти в українському суспільстві повного розуміння європейського майбутнього України. Цим зумовлені практичні дії глави держави, уряду, керівників департаментів з питань інформаційної політики, спрямовані на формування єдиного інформаційного середовища в Україні – своєрідної предтечі відкритого інформаційного суспільства¹.

Спільні рішення в рамках комплексу євроінтеграційних програм сприяють ефективному співробітництву України за всім спектром інформаційної політики в контексті виведення міжнародних відносин на нові рубежі – впровадження об'єднаного електронного врядування, інноваційного розвитку інфраструктури та інформаційної індустрії, створення законодавчої бази для нових комунікаційних послуг, забезпечення свободи вираження та плюралізму і незалежності засобів масової інформації та комунікації, розширення електронної комерції та використання безпечного Internet, збереження національної самобутності та культурної ідентичності².

Аби стати справді європейською державою за критеріями соціально-економічного розвитку, Україні, як свідчать існуючі проблеми на шляху подальшого зближення з інтегрованою частиною Європи, потрібно вже сьогодні покласти в основу національної стратегії так звані „копенгагенські критерії” членства в Європейському Союзі, які передбачають: стабільність інститутів, які гарантують демократію, верховенство закону, забезпечення прав людини, повагу та захист прав меншин; наявність діючої ринкової економіки, здатної витримати тиск конкуренції, ринкових сил і кризи у межах ЄС; спроможність взяти на себе зобов'язання, включаючи створення економічного та валютного союзів³.

При цьому слід зважати, що перша група критеріїв, яку умовно визначають як „політичну” (по суті, вона, швидше, є політико-правовою), передбачає здатність

¹ Макаренко Є.А. Міжнародні інформаційні відносини: монографія / Є.А. Макаренко. – К.: НВЦ „Наша культура і наука”, 2002. – 452 с.

² Макаренко Є.А. Європейська інформаційна політика: монографія / Є.А. Макаренко. – К.: НВЦ „Наша культура і наука”, 2002. – 368 с.

³ Європейські комунікації: Монографія. / [Макаренко Є.А., Ожеван М.А., Рыжков М.М. та ін.]. – К.: Центр вільної преси, 2007. – 536 с.

забезпечити свободу президентських, парламентських виборів, а також виборів до місцевих органів влади; створювати демократичні інституції, неурядові організації, незалежні засоби масової інформації, розширювати й поглиблювати їхню діяльність; прийняти законодавство, яке надійно захищає права меншин, і створити відповідні інституції для його втілення в життя; посилити боротьбу з організованою злочинністю та корупцією; вирішувати питання правового забезпечення та посилення результативності боротьби проти відмивання коштів; створити надійно діючі інститути у сфері юстиції і внутрішніх справ; здійснювати заходи з протидії дискримінації у всіх сферах суспільного життя; гарантувати незалежність судової влади, покращення функціонування судів; захист особистих свобод⁴.

Друга, не менш значима для становлення і закріплення позитивних тенденцій розвитку інформаційної політики та незалежних ЗМІ група критеріїв – „економічна” – включає в себе макроекономічну стабільність; здійснення адміністративної реформи та структурних реформ; наявність ринкових інститутів; лібералізацію торговельного режиму; відповідне правове забезпечення ринкових перетворень; поліпшення умов конкуренції; створення середовища, сприятливого для підприємницької діяльності; створення сприятливого інвестиційного клімату; підвищення кваліфікації робочої сили; поліпшення структури та диверсифікація експорту; здійснення промислової політики, спрямованої на зниження матеріало – та енергоємності виробництва⁵.

До третьої групи критеріїв, дотримання і виконання яких також на часі, відносяться визнання, прийняття, виконання та правове застосування так званого *acquis communautaire* – європейського „спільного доробку”, тобто всієї сукупності правових документів, напрацьованих протягом усього періоду існування ЄС (угоди, постанови, заяви, комюніке та інші офіційні акти); забезпечення дієвого застосування „спільного доробку” в повсякденному житті через органи управління, адміністративні та судові структури, пристосовані відповідним чином⁶.

„Європейський вибір для України, – наголосив Президент України В. Ющенко, – це не просто географічне поняття, а вибір європейської цивілізаційної моделі, моделі прогресу у всіх сферах життєдіяльності суспільства і держави. Україна має достатній потенціал, щоб здійснити прорив до нових технологій, нових економічних відносин, нових поглядів на якість та рівень життя, до соціокультурної європейської інтеграції України”.

⁴ Інформаційне законодавство [Текст] : збірник законодавчих актів: У 6 томах / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка, І.С. Чижо. – К. : Юридична думка, 2005. – 416 с.

⁵ Розвиток медіа в Європі та Україні: орієнтири для порядку денного: Матеріали міжнародного семінару 3 берез. 2008 р. / МГО „Інтерньюз Україна”, Рада Європи, Національна комісія з утвердження свободи слова та розвитку інформаційної галузі при Президентові України. – К.: К.І.С., 2008. – 68 с.

⁶ Інформаційне суспільство: антологія: навч. посібник / [уклад.: М.А. Ожеван, Л.М. Новохатько, Г.А. Піскорська та ін.]. – К.: Центр вільної преси, 2006. – 324 с.

Інформаційна політика України, заявлена в доктринах зовнішньої та внутрішньої політики, базується на ідеях та рішеннях всесвітніх самітів WSIS (2003–2005), європейських конференцій з інформаційної політики (1994–2005), що формують принципи сталого інформаційного розвитку та міждержавних відносин як Європи в цілому, так і окремих держав європейського регіону. Завдяки членству України в Раді Європи, Україна у процесі подолання складної спадщини тоталітарного минулого змогла пройти шлях становлення, вийшовши на етап формування демократичного громадянського суспільства. Виконання Україною зобов'язань перед Радою Європи з проблем інформаційного розвитку забезпечується високим освітнім та інтелектуальним потенціалом суспільства, значним рівнем технологічного розвитку та інтегрованістю у світовий інформаційний простір, доволі сучасною законодавчою базою та суспільним усвідомленням потенцій інформаційного суспільства. Саме дві домінанти – інтелектуальна та технологічна – визначені як стратегічні напрями реалізації національної інформаційної політики України в ХХІ ст., а головним завданням для сьогодення у сфері ЗМІ та нових комунікаційних послуг полягає у розвитку ефективного механізму реалізації визначених стратегічних напрямів з врахуванням досвіду інформаційно розвинутих країн світу, а також через об'єднання політичних, державних, наукових, бізнесових та громадських рушійних сил, ратифікації нових міжнародних угод з проблем інформації та комунікації.

Нові стратегії покладено в основу формування національної інформаційної політики України: зокрема, триває реформування Концепції національної інформаційної політики України, Програми інформатизації України (е-Україна), створення системного Інформаційного кодексу України, Національного фонду цифрової культурної спадщини, Програми безперервної освіти на базі інформаційно-комунікаційних технологій, об'єднання неурядових організацій в Асоціацію громадських сил для забезпечення свободи слова та вільних ЗМІ.

Однак перед українською владою та українським суспільством постають складні завдання, зумовлені практичною ставкою на євроінтеграцію. Включаючись у цей процес, Україна бере на себе і додаткові зобов'язання, долучаючись до розв'язання загальноєвропейських проблем, які життя поставило перед народами і урядами континенту. Головне ж полягає в тому, що українська держава включається в поетапну реалізацію ідей прогресивної інформаційної політики, створення ефективних систем функціонування ЗМІ, формування дійсно загальноєвропейських стратегій інформаційного розвитку, якими передбачається сприяння збереженню культурного розмаїття. Все це є передумовами і водночас реальним поступом на шляху забезпечення вільного демократичного вибору українського народу⁷.

⁷ Зернецька О.В. Глобальний розвиток масової комунікації і міжнародні відносини / О.В. Зернецька – К.: Освіта, 1999. – 351 с.

Для України важливим є те, що стратегічною метою міжнародних організацій та країн Європи є прискорений розвиток європейського інформаційного суспільства, інтеграція і конкурентоспроможність на світових ринках за умови збереження багатокультурності і національної самобутності, забезпечення вільного вираження поглядів і свободи засобів масової комунікації, рівного доступу до надбань цивілізації у цифровій формі. Сучасні засоби комунікації відкрили для Європи і відкривають для України нові перспективи і можливості міжнародного співробітництва, але вони породжують і нові загрози для дотримання принципів фундаментальних прав і свобод людини в інформаційному суспільстві. Такі проблеми, як підвищення ролі інформації в суспільному середовищі, охорона персональних даних, безпека інформації про приватне життя, забезпечення конфіденційності міждержавних інформаційних відносин набувають в європейському регіоні важливого значення.

В Україні вивчаються, аналізуються і кладуться в основу національної інформаційної політики досягнення європейської інформаційної політики, що реалізується через стратегії, програми і проекти міжурядових регіональних організацій, таких, як Рада Європи, ЄС, ОБСЄ, ЦЕІ, НАТО, в рамках яких розглядаються і вирішуються проблеми становлення інформаційного суспільства, розвитку „інфраструктури”, інформаційних комунікаційних магістралей, телекомунікаційних мереж, інформаційної економіки, електронної торгівлі тощо⁸.

Стратегія європейської інформаційної політики є важливою для України і в напрямках, які стали пріоритетними для діяльності регіональних міжурядових організацій. Останнім часом це особливо стосується Ради Європи та Європейського Союзу, які сприяють гуманітарному співробітництву в регіоні шляхом забезпечення прав людини і розвитку плюралістичної демократії, створення системи європейського інформаційного права, впровадження європейських стандартів і принципів у національні інформаційні програми і чинне законодавство⁹.

Концептуально співробітництво України з Європою базується на політиці, яка визначає підтримку верховенства права та зміцнення демократії як основи відносин між Україною та об'єднаною Європою. Ідея європейської належності України означає, з одного боку, радикальний поворот історичної долі держави, з іншого – визначення українського шляху до європейської спільноти, враховуючи, що Україна – держава, яка змінюється, здобуває репутацію на міжнародній арені, налагоджує партнерські відносини з ключовими країнами світу. Розширення Європи відкриває нові можливості і зрілі перспективи поглиблення євроінтеграційної стратегії України. Європейський вимір інформаційної політики України концептуально зорієнтований на поступальний розвиток відносин з європейськими міжурядовими організаціями, залучення до інформаційно – комунікаційних зру-

⁸ Україна у 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / За заг. ред. Ю.Г. Рубана. – К.: НІСД, 2008. – 744 с.

⁹ Європейські комунікації..., с. 8.

шень з метою відновлення та поглиблення історично традиційних зв'язків з європейською спільнотою. Співробітництво України з європейськими міжурядовими організаціями здійснюється на основі Європейської Конвенції про права людини (1950 р.), Директив та Конвенцій про регулювання вільного обігу інформаційних продуктів та послуг в рамках ЄС, двосторонніх угод і проєктів у галузі комунікації, Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС (1998 р.), Плану дій з розвитку взаємовідносин Україна – ЄС, Меморандуму про взаєморозуміння між Генеральним Директоратом з питань інформаційного суспільства ЄС та Державним комітетом зв'язку та інформатизації України щодо розвитку інформаційного суспільства тощо.

Пріоритетні напрямки співробітництва України з РЄ – права людини та права засобів масової комунікації, суспільне телерадіомовлення, аудіовізуальна сфера, охорона інтелектуальної власності, комп'ютерна злочинність, охорона суспільної моралі та запобігання насильству через програми, інформацію та ідеї, правове регулювання нових комунікаційних послуг. Рада Європи – це перша організація, членство в якій стало для України „своєрідним каталізатором прискореного процесу сприйняття європейського мислення” як на рівні державної влади, так і в українському суспільстві загалом. Україна доволі ефективно співпрацює з іншими державами-членами РЄ в рамках Комітету Міністрів, ПАРЕ, Конгресу місцевих та регіональних властей Європи. Поступово долаються проблеми, які в рамках відносин України з ПАРЕ виникали внаслідок розходжень щодо вирішення проблем становлення громадянського суспільства¹⁰.

Нині виникли нові можливості для погодження позиції і щодо моніторингових досліджень з питань відповідності реформування владної, суспільної та економічної сфери України взятим державою зобов'язанням. Державні управлінські структури постійно декларують курс на поетапне впровадження європейської практики демократичного розвитку, що визначає право на комунікацію фундаментальною основою громадянського суспільства і передбачає встановлення в країнах-членах відповідних принципів для забезпечення свободи слова, вільного вираження поглядів, плюралізму і незалежності ЗМК, використання нових інформаційних технологій та Internet для суспільного прогресу.

Вивчаються і беруться до уваги при розробці і прийнятті державних рішень результати проведених ПАРЕ спеціальних досліджень та моніторингів демократичних і політичних процесів у країнах-членах з метою контролю за виконанням зобов'язань в рамках Європейської конвенції з прав людини (1951 р.) з доповненнями (1998 р.) та факультативними протоколами до них, Європейської конвенції з транскордонного телебачення (1989 р.), Європейської культурної конвенції, Європейської конвенції про універсальну інформаційну послугу (2003 р.), Європейської конвенції про кіберзлочинність (2002 р.) рекомендацій і резолюцій

¹⁰ Україна у 2008 році: щорічні..., с. 9.

щодо цінностей інформаційного суспільства. Це повною мірою стосується слухань і дискусій про стан інформаційної політики в Україні.

Моніторинг, проведений представниками Ради Європи, показав: в Україні на той час обмежувалося вільне виявлення громадянами своїх поглядів і переконань, ЗМІ ставали підконтрольними олігархічним структурам, або державним інстанціям, звужувалося право людей на достовірну інформацію. З цією метою посилювався тиск на ЗМІ політичними, економічними та адміністративними методами. За визнанням нинішнього державного керівництва України, в державі зберігається проблема адаптування українського законодавства, яке на відміну від прецедентного права Європейського Суду з прав людини у Страсбурзі не завжди займало демократичну позицію в питаннях тиску на свободу слова. В парламенті України обговорення інформаційних проблем завжди характеризувалося гострим політичним протистоянням влади і опозиції, але опоненти, незважаючи на альтернативні позиції, висловлювалися на підтримку свободи слова і європейського вибору України¹¹.

Інформаційна складова міжнародних відносин України та Ради Європи впливає на внутрішню політику і змушує працювати в узгодженому міжнародному правовому полі, а вільний обмін інформацією є одним з основних чинників суспільного розвитку та відповідності рівню європейських вимог. Україна зацікавлена в якісних змінах інформаційного стану держави та гідній репрезентації в європейському та світовому інформаційному просторі, що є передумовою оптимізації європейської інтеграції для України.

Проблема свободи слова постала у центрі уваги Верховної Ради України під час парламентських слухань „Суспільства, ЗМІ, влади: свобода слова і цензури в Україні” (4 грудня 2002 р.), у відповідь на загрозливу ситуацію у сфері забезпечення основних прав і свобод людини й громадянина та забезпечення права ЗМІ на вільне виконання своїх професійних обов'язків, зумовлених запровадженням політичної цензури. В результаті слухань було внесено зміни до деяких законів України і запропоновано можливість запровадження в Україні парламентського Уповноваженого зі свободи слова. Парламентські слухання (10 грудня 2003 р.) розглянули стратегію розвитку телерадіоінформаційного простору України на перспективу у контексті WSIS та діяльності державних інститутів у сфері ЗМІ (Національної ради України телебачення та радіомовлення та Держкомтелерадіо), Держкомзв'язку та інформатизації і визначили принципово нову законодавчу модель управління телерадіоінформаційною галуззю у світлі вимог інформаційної доби та європейського вибору України.

Політичні події 2004 року засвідчили вагомість високої громадянської свідомості українського суспільства та незалежної позиції ЗМІ, що призвели до якісних демократичних зрушень у державі. Показовим стало проведення в Україні Сьомої Європейської Конференції Комітету Міністрів РЄ у галузі комунікації та

¹¹ Макаренко Є.А. Міжнародні інформаційні..., с. 9.

інформації „Інтеграція та різноманітність: нові тенденції європейської політики у сфері ЗМІ та нових комунікаційних послуг” (відбулася 10–11 березня 2005 р. у Києві), яка стосувалася таких проблем: 1) свобода вираження та інформації у кризових ситуаціях; 2) культурна різноманітність та плюралізм медіа в добу глобалізації; 3) права людини та регулювання медіа і нових комунікаційних послуг в інформаційному суспільстві; 4) медіа в Україні. Уже сам факт проведення цієї Конференції в Україні істотно сприяв активізації багатостороннього міжнародного співробітництва у сфері прав і свобод людини, став свідченням формування нової інформаційної політики як складової частини утворення єдиного європейського інформаційного простору і позитивної оцінки діяльності держави та нової влади в інформаційній сфері.

У документах конференції – політичній декларації „Інтеграція та різноманітність: нові тенденції європейської політики у сфері ЗМІ та нових комунікаційних послуг”, програмі дій та резолюціях підкреслюється, що в контексті розширення ЄС Ради Європи як єдина політична організація панєвропейського рівня, компетенція якої – демократичні виміри комунікації, продовжуватиме відігравати основоположну роль в утвердженні цих цінностей та принципів, встановлюючи загальні панєвропейські стандарти у сфері мас-медіа та нових комунікаційних послуг¹².

Зважаючи на зміни глобального політичного та соціально-економічного контексту життєдіяльності України – збільшення кількості міжнародних конфліктів та випадків тероризму, які становлять пряму загрозу миру та соціальній стабільності, а також цінностям демократичного суспільства; глобалізацію економік та комунікацій, міграцію та інтенсивність взаємодії між культурами, самотність культурної та соціальної ідентичності; вплив високих технологій ІКТ на діяльність мас-медіа та формування за їх допомогою світової громадської думки, визнається, що ці зміни можуть мати фундаментальні тривалі наслідки для національних держав та культурних і національних ідентичностей, соціального розвитку, прав людини та демократії, для міжнародних відносин.

У Резолюції щодо медіа в Україні було відзначено зусилля України, спрямовані на захист та поширення права свободи вираження та інформації відповідно до статті 10 Європейської Конвенції з прав людини та практики Європейського Суду з прав людини та розвиток правової та регуляторної бази, сприятливої для роботи вільних, незалежних та плюралістичних медіа у країні; підкреслено, що співпраця між Україною та Радою Європи у сфері медіа повинна продовжуватись та посилюватись з метою здійснення позитивних змін та консолідації успіхів, особливо щодо правової та регуляторної бази, збільшення плюралізму медіа та їх незалежності, та створення справжньої системи громадського телебачення;

¹² Інформаційна політика України: європейський контекст. [монографія] / Л.В. Губерський, Є.Є. Камінський, М.А. Ожеван, Є.А. Макаренко та ін. – К.: Либідь, 2007. – 360 с.

запропоновано країнам-членам Ради Європи та іншим зацікавленим країнам та інституціям активно підтримати реалізацію плану дій для медіа в Україні після його прийняття, особливо через політичну підтримку та відповідні ресурси для його фінансування; стратегією співробітництва України та Ради Європи у сфері інформаційної політики визнано позитивний прогрес європейської інтеграції; захист та розширення прав людини, вільний обіг інформації ідей та поглядів; плюралізм та різноманітність мас-медіа і нових комунікаційних послуг; культурний та релігійний діалог з метою утвердження взаєморозуміння як в європейських суспільствах, так і між Європою та іншими регіонами світу¹³. Загалом, незважаючи на певні проблеми відносин, роль Ради Європи у демократизації України упродовж 2005–2008 рр. є важливою і очевидною: позитивних результатів співробітництва значно більше, ніж негативних моментів. Пріоритети європейського напрямку зовнішньої політики є необхідною умовою стабільності її міжнародного становлення та розвитку збалансованих міжнародних відносин.

Поступ України у відносинах з ЄС бачиться в стратегії співробітництва з ЄС на перспективу – проєкти „Життя і працевлаштування в інформаційному суспільстві” (стратегії і програми); спробах і намірах гармонізації законодавства; створенні умов для ринкової економіки у сфері інформаційних послуг; сприянні електронній комерції; участі у програмі e-Eurore та i-2010; формуванні національних хостів; підготовці та реалізації спільних міжнародних проєктів у галузі інформації та комунікації. Європейський вектор розвитку українського суспільства потребує нових зважених політичних рішень, зокрема, Україна усвідомлює важливість участі в європейських інтеграційних процесах, пов'язаних з прискореною інформатизацією, революцією в галузі комунікацій, електронної економіки, інших високих технологій. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на існуючу модель соціально-економічного розвитку європейських країн і розглядає євроінтеграційний курс як реалізацію цієї моделі в Україні.

Зусилля зосереджуються на суттєвому поглибленні та розширенні практичного співробітництва Україна-ЄС за всіма напрямками для забезпечення сприятливих умов у контексті розширення ЄС. Важливою у цьому сенсі є своєрідна ревізія існуючих угод і домовленостей. Потребують систематизації результати діалогу як в рамках двосторонніх зустрічей експертів на різних рівнях, втім, слід визнати, що перемовини посприяли усвідомленню ідеології інформаційного суспільства в українському суспільстві, реформуванню інформаційно-комунікаційного сектору, поширенню українського сегменту мережі Internet, створенню наукового потенціалу для забезпечення всіх потреб нового цивілізаційного явища.

Серед найважливіших сфер співробітництва сьогодні особливу увагу привертають: 1) співробітництво у сфері науково-дослідницької діяльності, особливо в межах програми технологій інформаційного суспільства; 2) заяву України про

¹³ Так само.

наміри розвивати програму e-Ukraine, яка відповідає потребам українського суспільства, стимулює розвиток послуг інформаційного суспільства в Україні¹⁴.

Співробітництво України та ЄС за Шостою Рамковою програмою (2003–2007 рр. і на перспективу до 2025 року), яка відзначається революційним змістом і має за мету об'єднання європейських інтелектуальних ресурсів і застосування наукового потенціалу Європи для реалізації програми становлення інформаційного суспільства і забезпечення лідерства у світовій конкуренції, здійснюється за основними напрямками наукових досліджень, якими визначено створення єдиного європейського наукового простору; розробку і планування інтегрованих європейських програм; координацію національних та європейських досліджень щодо еволюційних змін у суспільстві і впливу нових технологій на цивілізаційний розвиток; розробку стратегій єдиної зовнішньої політики, регіональної безпеки, загального інформаційного права, монетарної політики і європейської інформаційної політики; подолання нерівності між інформаційно багатими та інформаційно бідними країнами і забезпечення конкурентоспроможності останніх в європейському регіоні; вирішення проблеми зайнятості та соціальної єдності суспільства на основі економічних реформ, еволюції інновацій і високих технологій¹⁵.

Імплементация Плану дій, який охоплює часові рамки у три роки, сприяє реалізації положень Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) як діючої основи співробітництва України та ЄС і підтримуватиме мету України щодо подальшої інтеграції до європейських економічних та соціальних структур. Співробітництво України та ЄС за напрямком „Інформаційне суспільство” включає: прискорення досягнення прогресу у сфері політики та регулювання електронних засобів зв'язку; прийняття та впровадження національної стратегії розвитку в Україні електронних комунікацій; ухвалення нормативних актів щодо ліцензування, з'єднання, нумерації та загального доступу до основних телекомунікаційних послуг відповідно до Закону України „Про телекомунікації”; створення національної комісії з питань регулювання зв'язку відповідно до Закону України „Про телекомунікації”; забезпечення добросовісної конкуренції на ринку послуг електронних засобів зв'язку; прискорення досягнення прогресу у розвитку сфери послуг інформаційного суспільства та інтеграції України до дослідницької програми технологій інформаційного суспільства; ухвалення та реалізація Державної програми „Електронна Україна” з метою розвитку інформаційного суспільства та можливості підтримки її впровадження з боку ЄС; сприяння широкому використанню нових технологій суб'єктами господарювання та державними органами, особливо в секторах охорони здоров'я та освіти (електронна комерція, електронний уряд, електронна охорона здоров'я, електронне навчання), через створення сучасних інфраструктур, розвиток місцевого наповнення та впровадження пілот-

¹⁴ Розвиток медіа в Європі..., с. 10.

¹⁵ Інформаційне суспільство..., с. 10.

них проєктів, наприклад, взаємного визнання електронних підписів; розробку проєкту Державної цільової програми „Створення та розвиток мережі пунктів колективного доступу до мережі Інтернет як складової сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури в Україні” та створення мережі бізнес-інтернет-центрів на регіональному та місцевому рівні¹⁶.

Україна усвідомлює важливість участі в європейських інтеграційних процесах, пов'язаних з прискореною інформатизацією, революцією в галузі комунікацій, електронної економіки, інших високих технологій. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на існуючу модель соціально-економічного розвитку європейських країн і розглядає євроінтеграційний курс як реалізацію цієї моделі в Україні.

Здійснення національної інформаційної політики в контексті євроінтеграційної стратегії України та наближення до європейських стандартів у сфері інформації та комунікації зумовлює динаміку трансформації інформаційної сфери держави, стимулює позитивні зрушення у використанні нових комунікаційних послуг, впливає на вдосконалення інформаційного законодавства, потребує розвитку суспільного телерадіомовлення та національного сегменту мережі Інтернет, забезпечує поступове підвищення фінансового стану ЗМІК та примноження культурного і медійного розмаїття України. Інформаційна політика перебуває на етапі прогресивного зростання: утвердження критичної маси перетворень; закладено підґрунтя для реалізації подальших масштабних і якісно нових завдань; значно посилилася орієнтація України на впровадження європейських стандартів у діяльності ЗМІК, зокрема за документами європейських конференцій з інформаційної політики щодо захисту прав людини в інформаційному суспільстві, етичних принципів професійної діяльності, регулювання медіа-бізнесу та медіа-концентрації; поліпшено інвестиційний клімат у ЗМІК та ефективність інноваційної складової інформаційної сфери, проводиться робота з усунення структурних деформацій і забезпечення відкритості інформаційної діяльності та інтегрування України у міжнародний й європейський інформаційний простір.

Концептуальні положення національної інформаційної політики було задекларовано і підтверджено на Міжнародному медіа-форумі „Україна на інформаційній карті світу” (2006), який за задумом організаторів, сприятиме багатогранній присутності України в європейському та світовому інформаційному просторі, наданню об'єктивної інформації про політичні та економічні процеси, що відбуваються в Україні, пропагуватиме культурні здобутки держави, духовні цінності українського народу, забезпечить активну співпрацю зі світовими та регіональними міжнародними організаціями. Медіа-форум був покликаний об'єднати світову громадську думку у прагненні захищати та утверджувати основні права і свободи

¹⁶ Так само.

людини, її вільний життєвий вибір, забезпечувати реальну, а не декларовану свободу слова та об'єктивно проінформувати світову громадськість про соціально-економічні та суспільно-політичні процеси в Україні.

Як зазначив у своєму виступі на міжнародному медіа-форумі Президент України В. Ющенко, „Україна є смисловим вузлом Європи – демократичним, безпечним, економічним, енергетичним, культурницьким. За останні роки держава пережила відчутні зміни, зрушення і випробування, зокрема головні зміни відбулися у вимірі свободи слова. Це – dokonаний факт, який визнано провідними міжнародними організаціями та інституціями”.

Тому метою сучасної інформаційної політики України є формування сильної інформаційно розвинутої держави, активізація її регулюючої функції; здійснення такої політики, яка б істотно посилила європейський вектор розвитку, надала йому більшої орієнтації на реальний прогресивний результат, створення фундаменту для забезпечення незворотності тенденцій і процесів, що зараз набувають всеохоплюючого характеру. Свобода слова в Україні стала реальністю. Навіть найбільш гострі критики визнають цей факт. Сьогодні говоримо про те, що його утвердження – це каталізатор активних політичних і економічних реформ в усій країні. Наступний крок – розвиток інститутів свободи слова, які повинні не лише закріпити наше досягнення, але й зробити його незворотним за будь-якої політичної кон'юнктури. До таких інститутів має належати і громадське телебачення, і демократичні принципи редакційної політики, і баланс стосунків „власники ЗМІ – журналісти”, існуючих у державах-членах Європейського Союзу. Свобода слова, безперечно, несе з собою і підвищену відповідальність. Сьогодні медіа в Україні дійсно набирають сили „четвертої влади”. Вільні ЗМІ вказують на проблеми, породжують ідеї, дають поради і пропонують висновки. Вони допомагають вдосконалювати і владу, і суспільство, і громадянина. Але не можна не бачити й іншого – упереджені чи недалекоглядні публікації здатні викликати чимало неоднозначних і непростих проблем, в тому числі й міжнародних. За браком культури деяких ЗМІ, непрофесійність чи іноді бажання видати бажане за дійсне призводять до серйозних наслідків¹⁷.

Звичайно, професіональний стандарт, в свою чергу, передбачає цілісність та захищеність інформаційного простору. Україна свідомо того, що їй потрібні фахові і якісні поради, яким чином інтегрувати свій інформаційний простір до загальноєвропейського, у цьому контексті важливим є ще один аспект. Довший час Україна перебувала під свідомим інформаційним пресингом ззовні. Аби не допустити такої ситуації в майбутньому, нам необхідно імплементувати європейський досвід, який би дозволив не порушити принципів свободи слова, з одного боку, і став би запобіжником проти недобросовісного зовнішнього впливу – з іншого боку. Боротьба за інформаційні впливи в Україні є не менш важливою, ніж політичні,

¹⁷ Інформаційна політика України...

безпекові чи економічні питання. Подальший розвиток цієї теми має загальноєвропейську вагу. Коли йде мова про залучення України до європейського інформаційного простору, треба відзначити, що для західного світу Україна теж повинна стати відкритою і зрозумілою, але без посередників. Часто, в силу стереотипів і усталених підходів, погляд західних ЗМІ на події в Україні формується і формулюється „опосередковано” і за певними стереотипами.

Шкода, яку несуть стереотипи, завжди має двосторонній зв'язок. А подеколи – більшу шкоду саме для носія стереотипу. Оскільки на зовнішнього спостерігача завжди чатує небезпека неглибокого, поверхневого і хибного погляду. Саме тому, говорячи про подальший розвиток процесу демократичних змін в Україні, треба підкреслити, що українська держава, суспільство та європейські уряди і медіа зацікавлені в тому, щоб об'єктивний аналіз стану справ і „гарячі новини” з України доходили саме з Києва, а не з інших, нехай близьких і дружніх столиць. Зміна такого стану справ потребує спільних зусиль. Інформаційна привабливість України передбачає створення сучасних і адекватних умов для праці як національних, так і іноземних ЗМІ, щоб незалежно від будь-якої політичної кон'юнктури, яка здатна мінятися в силу багатьох обставин, імператив державного поступу України, який гарантується Президентом, не зазнає принципових змін, залишиться європейським, а значить – українським”. Отож, найповніші оцінки та висновки трансформації інформаційної політики України ще попереду.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Європейські комунікації: Монографія. / [Макаренко Є.А., Ожеван М.А., Рижков М.М. та ін.]. – К.: Центр вільної преси, 2007.
- Зернецька О.В. Глобальний розвиток масової комунікації і міжнародні відносини / О.В. Зернецька – К.: Освіта, 1999.
- Інформаційна політика України: європейський контекст. [монографія] / Л.В. Губерський, Є.Є. Камінський, М.А. Ожеван, Є.А. Макаренко та ін. – К.: Либідь, 2007.
- Інформаційне законодавство [Текст]: збірник законодавчих актів: У 6 томах / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка, І.С. Чижа. – К.: Юридична думка, 2005.
- Інформаційне суспільство: антологія: навч. посібник / [уклад.: М.А. Ожеван, Л.М. Новохатько, Г.А. Піскорська та ін.]. – К.: Центр вільної преси, 2006.
- Макаренко Є.А. Європейська інформаційна політика: монографія / Є.А. Макаренко. – К.: НВЦ „Наша культура і наука”, 2002.
- Макаренко Є.А. Міжнародні інформаційні відносини: монографія / Є.А. Макаренко. – К.: НВЦ „Наша культура і наука”, 2002.
- Розвиток медіа в Європі та Україні: орієнтири для порядку денного: Матеріали міжнародного семінару 3 берез. 2008 р. / МГО „Інтерньюз Україна”, Рада Європи, Національна комісія з утвердження свободи слова та розвитку інформаційної галузі при Президенті України. – К.: К.І.С., 2008.
- Україна у 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / За заг. ред. Ю.Г. Рубана. – К.: НІСД, 2008.